

ihmisen toiminta • käyttäytyminen • mielensijainen toiminta • psyykkinen toiminta • yksilöllisyys • yleistettävyyttä • psykologian ominaispiirteet • psykologia tieteiden kentässä • psykologi • psykologian osa-alueet • psykologian kehityskaari • psykologian koulukunnat

Psykologia tutkii ihmistä

Psykologia on tiede, joka tutkii ihmisen toimintaa. Toiminnalla tarkoitetaan sekä ulkoisesti havaittavaa käyttäytymistä että mielensijaisia toimintoja. Ihmisen toiminta on hyvin monimuotoinen ilmiö, mikä tekee siitä toisinaan vaikeasti ymmärrettävää. Esimerkiksi ihmisten käyttäytymiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten tilanne ja muiden ihmisten läsnäolo, eikä tietynlaiseen käyttäytymiseen löydy koskaan yksittäistä syytä. Käyttäytymisen lailla myös mielen sisäinen toiminta on moniäinen ilmiö, ja ihmisen on toisinaan vaikea ymmärtää kaikkia omassa mielessään liikkuvia tunteita ja ajatuksia.

Käsitteellä **psyykkinen toiminta** tarkoitetaan ihmisen mielensijaisia toimintoja eli mielessä liikkuvia ajatuksia,

tiedonkäsittelyä, motiiveja ja tunteita. Psykologian parissa ajatellaan, että jokainen ihminen on psyykkiseltä toiminnaltaan ainutlaatuinen yksilö, joka ajattelee ja tuntee juuri hänelle ominaisella tavalla. Samalla ihmisten psyykkisessä toiminnassa voidaan nähdä kaikille ihmisille yhteisiä piirteitä ja ominai-

Millä tavoin psykologia eroaa luonnontieteistä, kuten kemiasta? Entä mitä yhteistä niillä voi olla? Miten psykologitieteen luonne alittaa sen arkipäiväisessä elinyksissä yksinkertaisuudelle? Miksi on olemassa kehityspsykologiaa mutta ei kehitysbiologiaa?

suuksia. Jokaisen ihmisen **mieli on yksilöllinen** ja ainutlaatuinen. Ihmismielen toimintaperiaatteita voidaan kuitenkin tutkia tietoisesti ja voidaan sanoa, miten ihmisen mieli yleensä toimii jossain tilanteessa. Esimerkkinä **yleistettävyyttä** tiedosta on perustunteiden ilmeneminen ihmisillä. Perustunteita ovat muun muassa ilo ja pelko. Perustunteet ilmenevät kehon reaktioissa ja ilmeissä kaikilla ihmisillä samalla tavalla, mutta tunteiden viriämisen syyt ja reaktion voimakkuus vaihtelevat jossain määrin ihmisten välillä.

PSYKOLOGIAN OSA-ALUEET

Psykologiatiede on jakautunut osa-alueiksi. Ihmisen toiminta on niin laaja tutkimuskohde, että on ollut pakko suuntaa tutkimukset joihinkin alalajityöskösiin tai näkökulmiin ihmisen toiminnassa tai käyttäytymisessä. Kaikki psykologian osa-alueet tutkivat ihmistä mutta eri näkökulmista. Eri yliopistoissa psykologian osa-alueiden sisällöt ja nimikkeet vaihtelevat jonkin verran. Kaikki psykologian osa-alueet näkyvät myös lukion psykologian kurssissa.

TIETEIDEN KENTÄ

Saranoimalla psykologia tarkoittaa oppia (logos) mieltä (psyyke). Varsin pitkään kreikkalaisen käsitteen suomenlaista vastine oli sielutiede. Psykologian varsinaiset tieteelliset juuret ovat filosofiasa ja lääketieteessä, joiden parissa ihmiseen liittyvä tutkimusta on tehty koko länsimaisen kulttuurin historian ajan. Suomessa ensimmäinen psykologian professori perustettiin vuonna 1936 Jyväskylän Kasvatustieteiden korkeakouluun.

Tieteiden kentässä psykologian paikkaa on hankala määrittää tarkasti. Riippuen painotuksesta psykologiassa voidaan korostaa biologisia, yhteiskunnallisia tai humanistisia piirteitä. Näiden lisäksi erilaisia monitieteellisiä (matematiikka, tilastotiede) käytetään apuna psykologiasa tutkimuksessa. Ilmeistä on, että mikäli ihminen ja hänen toimintansa halutaan oppia ymmärtämään yhä paremmin, tieteiden välillä raja-aitoja on kaadettava ja on parasta ottaa entistä enemmän näin sanottu monitieteiseen tutkimukseen.

Biologiset tieteet (biologia, neurologia) ovat kiinnittäneet ihmiskehon elinten toiminnasta, erilaisien hormonien vaikutuksesta ja hermoston toiminnasta, esimerkiksi aivo-

vamman merkityksestä yksilön käyttäytymiseen. Koska ihmisen psyykkisellä toiminnalla on biologinen perusta, on biologinen tieto huomioitava kaikessa psykologiassa tutkimuksessa. Muutoskäsitteellä käyttäytymistä on mahdollista ymmärtää, jos ei huomioida hormonien toimintaa, ja aivo-vammapotilaan oppimisvaikeuksia ei voida selittää, mikäli itä vammaa vaikutuksia ei ole tietoa.

Yhteiskuntatieteiden (sociologia, sosiopsykologia) tutkimuksen avulla ymmärtää ihmisyhteisöjen toimintaa tai yhteiskunnan rakentamista. Kun psykologi ottaa kantaa esimerkiksi koulukiusaamistapaukseen, kaikki tieto ryhmän vaikutuksesta yksilön toimintaan on ensiarvoisen tärkeää. Kaikki humanistiset tieteet (historia, uskonto-tiede) tarkastelevat ihmistä omasta näkökulmastaan. Psykologiatieteen kannalta myös humanististen tieteiden ihmiskäsitys on tärkeää.

Psykologian omaleimaisuus tieteiden kentässä perustuu siihen, että sen avulla voidaan luoda kokonaisymmärrystä ihmisestä ja hänen toiminnastaan. Siihen liittyy myös eräänlainen välitieteellisyys eri tieteiden välillä. Psykologiatiede voi parhaimmillaan hyödyntää kaikkia sitä tietoa, joka koskee ihmistä.

